ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΕΣ ΣΕΛΙΔΕΣ

ΤΟΥ Κ. Κ. ΚΑΙΡΟΦΥΛΑ

ΑΠΟ ΤΗ ΖΩΗ ΤΟΥ ΖΑΝ ΜΩΡΕΑΣ

(Σταχυολογήματα ἀπὸ τὶς τελευταῖες βιογραφίες τοῦ Ποιητοῦ)

Ν κ' ἔχουν περάσει 22 χρόνια ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ θανάτου τοῦ Μωρεάς, ἐν τούτοις τὸ ὄνομά του καὶ τὸ ἔργο του ζοῦν καὶ κατέχουν τὴν πρώτη θέσι στὴ γαλλικὴ φιλολογία. Γιὰ κανένα ποιητὴ δὲν ἔχουν γραφεῖ τόσα βιβλία, ὅσο γιὰ τὸν Μωρεὰς καὶ καθημερινῶς βγαίνουν νέα, ποὺ ζωγραφίζουν τὸν περίεργο αὐτὸν 'Αθηναῖο τοῦ Παρισιοῦ.

'Από τὰ τελευταῖα αὐτὰ βιβλία θὰ σταχυολογήσουμε τὶς πιὸ ἐνδιαφέρουσες καὶ χαρακτηρισ ὲς σελίδες χάριν τῶν ἀναγν τῶν τοῦ «Μπουκέτου».

'Η μορ τοῦ Μωρεάς, τὸ ντύσιμό του, ἡ στάσις του, ὅλα του γενικῶς τὸν ἔκαναν ἐξαιρετικὸν καὶ προκαλοῦσαν την προσοχὴ ἐκείνων ποὺ τὸν ἔβλεπαν. Μαῦρα μάτια, πυκνὰ μαῦρα φρύδια, λεπτὴ μακρυὰ μύτη, χοντρὰ μουστάκια ποὺ εἶχαν μαῦρο παράξενο χρῶμα ποὺ ἔγερνε στὸ μπλέ, μαλλιὰ σγουρὰ καὶ ἀνακατωμένα. «*Τὸ βλέμμα του*, γράφει ὁ φίλος του Πὼλ Σουνταί, *ἔρριχνε ἀστραπὲς ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὸ μονόκλ του, τὸ ὁποῖο φοροῦσε ἐπιμόνως, ἀλλὰ μὲ χάρι*».

'Ο Μωρεὰς εἶχε ὅλη τὴ λεβεντιὰ τοῦ παληοῦ Ἕλληνος. Ἦταν ἔγγονος τοῦ ἥρωος Παπαδιαμαντοπούλου, ποὺ σκοτώθηκε στὴν ἔξοδο τοῦ Μεσολογγίου, καὶ τοῦ ναυάρχου Μανώλη Τομπάζη, ἀπὸ τὴ μητέρα του. 'Η ἕνωσι δυὸ τόσο ἡρωϊκῶν αἱμάτων ἐδημιούργησε μιὰ φύσι ἀνήσυχη, ἱπποτική, περήφανη κι' ἔξυπνη.

Τὸ ντύσιμό του ἦταν κομψότατο. Κι' ὅταν ἀκόμη κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια τῆς ζωῆς του τὰ οἰκονομικά του κλονίστηκαν, γιατὶ τὸ εἰσόδημά του ἦταν σὲ δραχμὲς καὶ ἡ δραχμή μας τότε εἶχε ξεπέσει, ὁ Μωρεὰς κράτησε τὴν ἀξιοπρέπειά του καὶ κάτω ἀπὸ τὰ παληωμένα ροῦχα του φαινόταν καθαρὰ τὸ ἀρχοντόπουλο. Πάντα φοροῦσε γάντια ἀνοιχτοῦ χρώματος, σὰν τὸν Σολωμό, ρεδιγκότα μὲ φιλέτα μεταξωτά, κατὰ τὴ μόδα τῆς ἐποχῆς, ψηλὸ καπέλλο καὶ στὴν κουμπότρυπά του ἕνα ὡραῖο λοιλοῦδι, πάντα φρέσκο.

Ἦταν ὁ τύπος τοῦ τελείου δανδῆ τοῦ Καρτιὲ Λατέν, τῆς περίφημης Παρισινῆς συνοικίας, τῆς ὁποίας γιὰ μιὰ περίοδο ὑπῆρξε ὁ βασιλεὺς καὶ κυρίαρχος.

Ὅταν ἔβγαινε νὰ περιπατήση, οἱ διαβάτες στεκόντουσαν καὶ τὸν καμάρωναν. 'Ο φίλος του μάλιστα Κουλόν, ποὺ ἔγραψε καὶ τὴ βιογραφία του, ἀναφέρει ὅτι ὁ Μωρεὰς στεκόταν συχνὰ ἔξω ἀπὸ τὶς βιτρίνες τῶν μαγαζιῶν καὶ καθρεφτιζόταν μὲ καμάρι. Τὶς στιγμὲς αὐτὲς γύριζε κι' ἔλεγε στοὺς φίλους του:

— Εἶμαι ὡραῖος!

Κι' ἔστριβε μὲ περηφάνεια τὸ μουστάκι του.

Ὅταν ἔμπαινε στὸ καφενεῖο — τὸ ὁποῖο ἦταν ἡ 'Ακαδημία κι' ὁ θρόνος του — ἐτοποθετεῖτο ὀρθὸς μπροστὰ σ' ἕναν καθρέφτη καὶ καμαρωνόταν ἐπὶ πολύ, σὰν νὰ βρισκόταν σ' ἔκστασι.

* * *

Ἦταν τόσο ἐπιβλητικός, ὥστε, ὅπως λέει ὁ φίλος του Λαταγιέντ, «*ἔμπαινε στὸ κοινότερο κέντρο σὰν ἡγεμόν, μὲ τὸ ἴδιο ἀγέρωχο ὕφος, μὲ τὸ ὁποῖο ἕνας στρατηγὸς θὰ ἔμπαινε σὲ μιὰ κυριευμένη πόλι. Ἔφτανε νὰ τὸν κυττάξη κανεὶς γιὰ νὰ καταλάβη ὅτι ἦταν ἀρχοντογεννημένος*».

Ὅπως οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, οἱ σοφοὶ καὶ λόγιοι, περνοῦσαν τὴν ὥρα τους στὴν 'Αγορά, ἔτσι κι' αὐτὸς εἶχε λημέρι του τὸ καφενεῖο. Κατὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη στὸ Παρίσι τὰ καφενεῖα ἦσαν τὰ ζωηρότερα φιλολογικὰ κέντρα. Στὴν ἀρχὴ ὁ Μωρεάς, ὅταν πρωτοπῆγε στὸ Παρίσι, ἔγινε μέλος τῆς συντροφιᾶς τῶν «Ὑδροπαθῶν», ὅπως ὀνομάζετο μιὰ συντροφιὰ νέων λογίων. Γρήγορα ὅμως τοὺς ἄφησε κι' ἔγινε Συμβολιστής, ἀρχηγὸς μάλιστα τῶν Συμβολιστῶν ποιητῶν τῆς Γαλλίας.

'Ο Μωρεὰς ἔμενε στὸ καφενεῖο ἀπὸ τὶς δυὸ τὸ ἀπόγευμα ὥς τὶς δυὸ τὸ πρωΐ, μὲ ἕνα διάλειμμα ἀπὸ τὶς ἑφτὰ ὥς τὶς ὀχτὼ τὸ βράδυ, ποὺ πήγαινε νὰ δειπνήση. Κάποτε ὅμως μετέβαλλε τὸ κανονικὸ αὐτὸ πρόγραμμά του. Ἔπαιρνε δηλαδὴ κάποιον ἀπὸ τὴν παρέα κι' ἔκανε περιπάτους στὰ βουλεβάρτα ἢ στὰ περίχωρα, γιατὶ ἦταν καὶ καλὸς πεζοπόρος.

Κατὰ διάφορες μάλιστα ἐποχὲς ἄλλαζε καὶ καφενεῖο. 'Αλλὰ τὰ κυριώτερα καφενεῖα ποὺ σύχναζε, ἦσαν τὸ «Καφὲ Σουφλὲ» καὶ τὸ «Καφὲ Βασέτ». Στὸ τελευταῖο μάλιστα, θυμοῦμαι, ὅταν ἐπῆγα τὸ 1912, δυὸ δηλαδὴ χρόνια ἔπειτα ἀπὸ τὸν θάνατό του, μαζὺ μὲ τὸν φίλο κ. Σκίπη, ὁ σερβιτόρος μᾶς ἔδειξε μ' εὐλάβεια τὸ τραπέζι, ὅπου ἐκάθητο ταχτικὰ ὁ Μωρεάς. Γιατὶ εἶχε δικό του τραπέζι, ποὺ κανεὶς ἀπὸ τοὺς θαμῶνες δὲν τολμοῦσε νὰ τὸ καταλάβη. 'Εκεῖ μαζεύονταν γύρω του ὅλοι οἱ σύντροφοι καὶ θαυμασταί του. Μεταξὺ αὐτῶν ἦσαν καὶ πολλοὶ σημερινοὶ Γάλλοι πολιτικοί, λόγιοι καὶ ἀκαδημαϊκοί, ὅπως ὁ Μπαρτού, ὁ Μπαρές, ὁ Μωρρὰς κι' ἄλλοι.

Ἕνας 'Ολλανδὸς θαυμαστής του, ποὺ ἔγραψε ὁλόκληρο βιβλίο γιὰ τὸν Μωρεάς, ὁ Μπυβάνκ, τὸν σκιτσάρει ὡς ἑξῆς:

«*Μὲ τὸ μουστάκι καλοστριμένο πρὸς τὰ ἐπάνω, μὲ τὸ μονόκλ πάντα φορεμένο, ἔφτανε στὸ καφενεῖο μὲ ὕφος ἀρπακτικοῦ πουλιοῦ καὶ σκυθρωπός. Ἤξερε ὅτι ὅλοι γύρω τὸν ἐκύτταζαν, ἀλλὰ δὲν καταδεχόταν νὰ τὸ προσέξη. Διάταζε τὸ γκαρσόνι νὰ τοῦ φέρη ἕνα ρώμι καὶ ἀφοῦ ἔβγαζε τὸ ἕνα γάντι του, καμάρωνε τὸ ὡραῖο λευκὸ χέρι του, τὸ ὁποῖο ἄπλωνε μπροστά του πάνω στὸ μάρμαρο τοῦ μικροῦ τραπεζιοῦ*».

Κάθε Δευτέρα βράδυ ἐπήγαινε στὸ «Καφὲ Βολταίρ», ὅπου γινόταν ἡ ἑβδομαδιαία συνεδρίασι τῶν Συμβολιστῶν. «*'Ο Μωρεάς*, γράφει ὁ φίλος του Ρενώ, *προήδρευε στὶς συνεδριάσεις αὐτὲς μὲ ἀγερωχία. Ἔμοιαζε ταυτοχρόνως μὲ Σωματοφύλακα καὶ τσιγγάνο. Εἶχε ἀποτόμους κινήσεις Κορσάρου τοῦ Βύρωνος καὶ μιὰ φωνή, τῆς ὁποίας ὁ χάλκινος ἦχος κουδούνιζε δυνατὰ τοὺς στίχους. 'Η κουβεντοῦλες καὶ τὰ μουρμουρίσματα ἔπαυαν ἀμέσως ὅταν αὐτὸς ἄρχιζε ν' ἀπαγγέλη κανένα τραγοῦδι του. Τίποτε δὲν ἦταν πράγματι καταπληκτικώτερο ἀπὸ τὸ νὰ βλέπη κανεὶς ἕναν ποιητὴ νὰ ἐπιβάλη σιγὴ σ' ὅλα τὰ γύρω τραπέζια τῶν ἀστῶν μὲ ἕνα ποίημά του*».

* * *

Ὅταν ἔμπαινε μέσα στὸ καφενεῖο, ἔρριχνε γύρω μιὰ ματιά, μὲ ἀρχοντικὴ πόζα κι' ἔγερνε πρὸς τὰ πίσω τὸ κεφάλι, χωρὶς νὰ κινηθῆ καθόλου τὸ μονόκλ του. Τὸ ὕφος του ἔδειχνε ἀγερωχεία, ἀνία, νοσταλγία. Φαινότανε σὰν ν' ἀναζητοῦσε κάποιον. Καὶ μόλις τὸν εὕρισκε, ἀμέσως τὸ πρόσωπό του ἐφωτίζετο. Ἂν εὕρισκε λίγο κόσμο στὸ καφενεῖο, στενοχωριόταν. Τὰ βράδυα μάλιστα, τὴν ὥρα ποὺ οἱ θαμῶνες ἔφευγαν γιὰ τὸ δεῖπνο, ἀδημονοῦσε, ἔπληττε κι' ἐφώναζε:

— Κατάντησε ἀνυπόφορο τὸ καφενεῖο! Δὲν θὰ ξαναπατήσω ἐδῶ!

'Ο 'Αθηναῖος αὐτὸς ἤθελε νὰ εἶνε πάντα πλῆθος στὴν 'Αγορά του.

Πολὺ ὀλίγα εἶνε γνωστὰ γιὰ τὴν ἐρωτικὴ ζωὴ τοῦ Μωρεάς. Σὰν ἀληθινὸς ἄρχοντας, δὲν ἤθελε ποτὲ νὰ ἐκθέτη τὶς γυναῖκες ποὺ τὸν ἀγάπησαν. Καὶ οἱ στενώτεροι φίλοι του δὲν ἐγνώριζαν ποιὲς ἦσαν ἡ γυναῖκες ἐκεῖνες ποὺ κατέκτησε μὲ τὴν ὠμορφιά του καὶ τὴν ποίησί του. Μονάχα ἡ Συλβαίν, ἡ μεγάλη ἠθοποιός, ἡ ὁποία ἔπαιξε καὶ στὴν 'Αθήνα τὸ δρᾶμα του «'Ιφιγένεια», μὲ τὸν ἄντρα της στὸ Στάδιο, ἦταν γνωστὸ ὅτι ὑπῆρξε φιλενάδα του κι' ὅτι στὴν ἀγκαλιά της ξεψύχησε.

Γι' ἄλλες ὅμως ἐρωτικὲς κατακτήσεις του, τίποτε δὲν εἶνε γνωστό. 'Ο ἄνθρωπος αὐτός, ὁ ὁποῖος δὲν περιφρονοῦσε τὸν ἔρωτα κι' ὁ ὁποῖος ἐγνώρισε πολλὲς γυναῖκες, κατώρθωσε νὰ κρατήση γύρω ἀπὸ τὸ κεφάλαιο αὐτὸ τῆς ζωῆς του ἕνα μυστήριο ποὺ τὸν τιμᾶ. Ὅσοι μάλιστα τὸν γνώρισαν καλά, δὲν παραδέχονται τὴ γνώμη ἑνὸς βιογράφου του, ὁ ὁποῖος ὑποστηρίζει ὅτι ὁ Μωρεὰς δὲν ἀγάπησε καμμιὰ γυναῖκα μὲ ποιητικὴ ἔμπνευσι, ἀλλὰ ἤθελε τὶς γυναῖκες μόνο γιὰ τὴν ὑλική τους ἀπόλαυσι. 'Ο Κουλόν, ποὺ τὸν γνώρισε κατὰ βάθος, γράφει σχετικῶς:

«*'Η καρδιά του ἦταν ἀνοιχτὴ σ' ὅλες τὶς ἀνθρώπινες ἀδυναμίες. 'Εν τούτοις, τὸ ἐρωτικό του κεφάλαιο δὲν μᾶς ἀποκαλύφθηκε. 'Ηταν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἀποδίδουν μεγάλη σημασία στὸν ἔρωτα καὶ συγκεντρώνουν μέσα τους τὶς ἐκδηλώσεις των γιὰ νὰ τὶς καταλαβαίνουν καλύτερα καὶ νὰ τὶς διευθύνουν σύμφωνα μὲ τὴ δική τους ἐξέλιξι*».

Καὶ πραγματικά, ὅλες ἡ μαρτυρίες συμφωνοῦν στὸ ζήτημα ὅτι ὁ Μωρεὰς ἦταν πολὺ διακριτικὸς στὸν ἔρωτα. 'Ο Γκουρμὸν βεβαιώνει σχετικῶς, ὅτι «*ὁ Μωρεὰς δὲν ἐξωμολογεῖτο ποτὲ σὲ κανένα κι' ὅτι ἐφύλαγε κρυφὸ τὸ μυστικὸ τῆς χαρᾶς καὶ τοῦ πόνου του*».

ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΙΡΟΦΥΛΑΣ

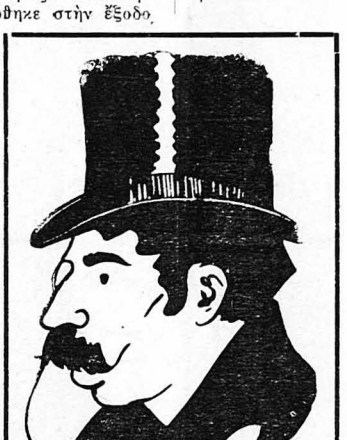

'Ο Ζὰν Μωρεάς.
(Σκίτσο τοῦ Βαλλοττὸν)

ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ ΤΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

ΤΟ ΒΑΣΙΛΙΚΟ ΑΜΑΞΙ

Κάποτε, ὁ μυθιστοριογράφος 'Αλφόνσος Κάρ, μαθαίνοντας ὅτι ὁ βασιλεὺς τῆς 'Ιταλίας Βίκτωρ 'Εμμανουὴλ ἔστειλε τὸ βασιλικὸ ἁμάξι γιὰ νὰ συνοδέψη τὴν κηδεία ἑνὸς φίλου του, εἶπε:

— Αὐτὸ εἶνε σὰν νἄχανε κανένας ἀπὸ μᾶς κάποιον φίλο του καὶ μὴν ἔχοντας ἁμάξι γιὰ νὰ τὸν ἀκολουθήση μέχρι τοῦ τάφου του, ἔστελνε ὡς ἀντικαταστάτη τὰ... παπούτσια του!...